De Rupelstreek

Samen schrijven we ons verhaal

de RUPEL STREEK

PROVINCIE ANTWERPEN

De Rupelstreek – eenheid en versnippering 4

Klei, water en landschap – de kern van ons verhaal 6

Klei 8

Water 12

Landschap 16

Clustervorming 20

Mobiliteit 22

Visuele identiteit 24

Aanbevolen acties 26

De Rupelstreek
Samen schrijven we ons verhaal

De Rupelstreek heeft een verleden en een heden die uitzonderlijk zijn voor Vlaanderen. Door de eeuwen heen heeft de getijdenrivier de Rupel zijn spoor in het landschap getrokken. De rivier is een grens geweest, maar ook een verbindingsweg. De Rupel vormt een eigen biotoop, met slikken en een typische fauna en flora. In de loop van de geschiedenis heeft ook de mens markante sporen nagelaten. Langs de Rupel heeft hij diverse nederzettingen gesticht en hij is de rivier gaan gebruiken voor transport. Hij heeft scheepswerven opgericht om schepen te bouwen en hij is handel gaan voeren.

Maar werkelijk uniek voor Vlaanderen is dat in de Rupelstreek een geologische laag aan de aardoppervlakte komt van klei die bijzonder geschikt is voor de productie van baksteen. Van in de middeleeuwen is men die klei stelselmatig gaan ontginnen en verwerken, met een hoogtepunt in de vorige eeuw toen er tientallen steenbakkerijen langs de Rupel actief waren. De vraag naar baksteen was toen zeer groot, de klei was hier vlakbij voorhanden, er waren ondernemers die initiatief namen, er waren vele duizenden arbeiders die het werk in de steenbakkerijen uitvoerden en er was de Rupel, waarlangs de baksteen vlot per schip afgevoerd kon worden naar al die plaatsen in ons land en daarbuiten waar druk gebouwd werd.

Vandaag is in de Rupelstreek nog maar één steenbakkerij actief. Maar overal zijn nog sporen van de oude steenbakkersnijverheid te vinden: in restanten van oude fabrieksgebouwen, in de verhalen van mensen die het meegemaakt hebben, en zeer duidelijk in het landschap, met zijn kleiputten en zijn typische natuurontwikkeling.

De Rupelstreek heeft een heel eigen verhaal dat de plaatsen en de mensen met elkaar verbindt. Dat streekverhaal wordt her en der in de streek ‘verteld’ in enkele kleine musea en op informatiepanelen. Het verhaal klinkt dikwijls verschillend en is fragmentarisch, maar het wordt gebracht naar best vermogen, met veel inzet van enkelen en vaak met te weinig middelen. Nochtans biedt dit verhaal nieuwe kansen voor deze uitzonderlijke streek, als een plek met een eigen identiteit, een plek waar het aantrekkelijk is om te wonen, om te werken of om er als toerist naar toe te komen. Namens de provincie roep ik dan ook iedereen op die met erfgoed, natuur, cultuur en toerisme in deze streek te maken heeft, om de krachten te bundelen: laten we samen ons streekverhaal coherent en attractief maken en laten we het samen op een krachtige manier naar buiten brengen. Deze brochure vormt hiertoe een aanzet.

Rik Röttger
Gedeputeerde
Provincie Antwerpen

ANTWERPEN
Rupelstreek
GENT
Schelde
Rupel
MECHELEN
BRUSSEL
HEMIKSEM
Schelde
SCHELLE
NIEL
Zeekanaal
A12
BOOM
Rupel

De Rupelstreek

Eenheid en versnippering

Groene streek tussen sterk verstedelijkte zones

De naam Rupelstreek slaat op een aaneengesloten gebied dat de gemeenten Rumst, Boom, Niel, Schelle en Hemiksem omvat. Ten zuiden wordt het gebied begrensd door de Rupel. In het oosten vormt de E19 de grens en in het westen zorgt de Schelde voor een natuurlijke afbakening. In het noorden stoot het gebied tegen de verstedelijkte rand van Antwerpen aan. De Rupelstreek vormt een opvallend groene zone tussen de dichtbevolkte centra Antwerpen, Mechelen en Brussel.

Een gemeenschappelijk verleden ...

De Rupelgemeenten zijn met elkaar verbonden door hun gemeenschappelijk verleden: de geomorfologie van de streek, met zijn typische kleirug, de Rupel als transportader, het leven met eb en vloed, het wij-gevoel langs één oever van een rivier, de ontwikkeling en evolutie van een belangrijke steenbakkersnijverheid, de daaraan gekoppelde evolutie van het landschap, de stortproblematiek, de werkloosheid ten gevolge van het mechaniseren van het productieproces en het sociale leven van de vele arbeiders ... Al deze elementen hebben het gebied vormgegeven. Ze vormen de basis voor ons gemeenschappelijk streekverhaal.

... dat versnipperd is

Al van in de middeleeuwen is de baksteennijverheid de belangrijkste activiteit geweest in de streek. Ze heeft een grote landschappelijke impact gehad maar heeft relatief weinig bouwwerken nagelaten. De sporen van het gemeenschappelijk verleden zijn grotendeels verdwenen, ze zijn gefragmenteerd of liggen verborgen in het landschap. Deze verbrokkelde geschiedenis vormt vandaag een lappendeken van fragmenten en met veel gaten.

Versnipperd initiatief

Diverse organisaties en personen hebben in het verleden initiatieven genomen om het bijzondere verleden van de Rupelstreek levendig te houden. Met goede bedoelingen en relatief beperkte middelen trachtten zij elk een deel van het verhaal te brengen. Veelal was dat sterk afhankelijk van wat op een bepaalde plek bewaard was, van wat in de loop der jaren verzameld was of van de persoonlijke interesse van de initiatiefnemer. Nergens krijgt de bezoeker vandaag het volledige verhaal, nergens is er de context die alle verhaalfragmenten bundelt.

Gedeelde toekomst

Het verleden is voorbij en het is nu tijd om te werken aan een gedeelde toekomst voor de Rupelstreek: de herontdekking van de Rupel en het water, nieuwe natuurgebieden, economische bedrijvigheid, toerisme en recreatiemogelijkheden zullen hierbij de leidraad vormen.

Vertrekkend van wat behouden is, dient een overkoepelend verhaal voor de Rupelstreek gerealiseerd te worden dat zich ook richt op de toekomst. De lokale initiatieven spelen daarin een belangrijke rol. Een betere afstemming zal ervoor zorgen dat die initiatieven elkaar aanvullen in plaats van overlappen. Het globale streekverhaal zal de verbrokkelde initiatieven weer met elkaar verbinden om ze voor de toekomst te vrijwaren.

de RUPEL STREEK

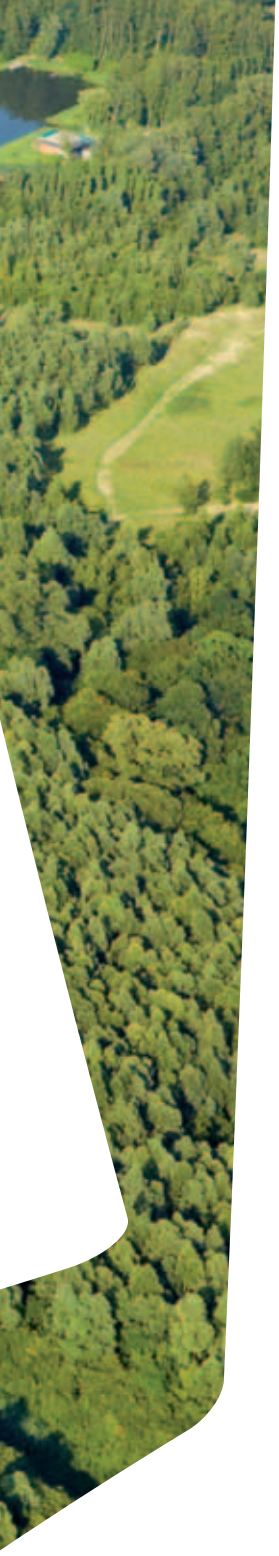

Klei, water en landschap

De kern van ons verhaal

Met de relicten van het industriële verleden, de overvloedige aanwezigheid van water en het unieke landschap heeft de Rupelstreek belangrijke troeven in handen. We nemen ze dan ook als basis om zoveel mogelijk locaties, subthema's en initiatieven met elkaar te verbinden.

Klei

Onder het thema klei verstaan we niet enkel het industriële verleden van de steenbakkerijen, maar ook het ontstaan van de klei, de ontginning ervan en de vele sociale en cultuurhistorische aspecten van de baksteennijverheid. Het kleiverhaal legt het verband tussen vele diverse locaties en relicten in de streek. Het maakt ook dat het landschap beter 'leesbaar' wordt: het verhaal van de klei maakt duidelijk waar de putten, het water en de natuurontwikkeling vandaan komen.

Water

Het verhaal van de Rupelstreek is uiteraard ook dat van de rivier de Rupel. Het is mede dankzij de Rupel en haar rol als vaarweg dat het kleiverhaal zo belangrijk is kunnen worden voor de streek. Transport via het water is dus een belangrijk subthema, met deelverhalen over de overslag aan de kade, de drukke scheepvaart, de scheepswerven en hoe gewone mensen met dit alles omgingen. Vandaag zijn de Rupeldijk en het vele water grote recreatieve troeven voor de streek.

Landschap

Het ruwe landschap op vele plaatsen in de Rupelstreek is een gevolg van het industriële kleiverleden. In de kleiputten ontwikkelt zich nu gaandeweg een bijzondere natuur, met zeldzame fauna en flora. De verschillende stadia van die ontwikkeling blijven zichtbaar, doordat de kleiwinning ook vandaag nog voortgaat. Op andere plaatsen zijn kleiputten aangewend om recreatieve attracties te creëren. Het is duidelijk dat het landschap en de natuurontwikkeling voor de Rupelstreek eveneens belangrijke troeven zijn.

Hoe werkt zo'n globaal verhaal over de streek voor bewoners en passanten?
Een globaal verhaal over een streek spreekt de bewoners aan op de omgang met hun omgeving. Iedere bewoner zal wel een stukje van het verhaal kennen: dat die vreemde schoorsteen ooit toebehoorde aan een steenbakkerij, dat de Rupel vroeger sterker vervuild was, dat er ergens zeldzame vogels te spotten zijn … Het streekverhaal kadert al die elementen in hun grotere context en geeft er meer betekenis aan. Het nodigt bewoners ook uit om gaandeweg oog te hebben voor andere aspecten en creëert zo een eigen identiteit. Dit principe werkt ook voor toevallige bezoekers. Heel wat mensen kennen de Rupelstreek vandaag van een tochtje op de Rupeldijk, een evenement in De Schorre of omdat vrienden of familie er wonen. Ook deze bezoekers kunnen aangesproken worden op wat zij zien om het grotere geheel te ontdekken.

Klei

De cuesta van Boom

Historisch gezien is klei het eerste thema in het verhaal van de Rupelstreek. De aanwezigheid van klei in de cuesta van Boom heeft bepaald hoe de streek zich zou ontwikkelen. De twee andere thema's, water en landschap, zijn er nauw mee verbonden: de aanwezigheid van een gemakkelijk te ontginnen kleilaag in combinatie met een rivier als transportader, maakte de kleiontginning tot een succesverhaal; en de ontginning van klei heeft op haar beurt de ontwikkeling van unieke biotopen mogelijk gemaakt.

Klei is dus de rode draad in het streekverhaal, met nadruk op de vroegere steenbakkerijen en het leven er rond. Het is ook nodig om stil te staan bij de huidige ontginning en bij de mogelijkheden die de ontginningsputten vandaag bieden.

Beschermd dorpszicht Noeveren

De meeste ovens, schoorstenen, werkplaatsen, kantoorgebouwen, droogloodsen en zelfs hele gehuchten die vroeger het uitzicht van de Rupelstreek bepaalden, zijn in de loop der jaren verdwenen. Het beschermde dorpsgezicht van Noeveren vormt daarop een uitzondering. Door de hoge concentratie aan authentieke elementen die er bewaard gebleven zijn, is Noeveren een belangrijk stuk industrieel erfgoed, met onder meer twee steenbakkerijmusea. Bezoekers kunnen vrij op deze sfeervolle site rondlopen. Ze moeten daarbij voldoende inhoudelijk houvast krijgen, ook zonder dat ze een van de musea bezoeken.

In Noeveren wordt een industrieterrein ontwikkeld. Er moet over gewaakt worden dat het erfgoed en het zicht ervan bewaard of verbeterd worden. Aan de rand van Noeveren kan tegen het industrieterrein een parking voorzien worden zodat de historische kern verkeersvrij blijft.

Site Frateur in Noeveren – beheerd door 't Geleeg

Steenbakkerijsite Frateur is een goed bewaard geheel van schoorsteen, oven, paardenstallen, droogloodsen, pleinen, arbeiderswoningen en een meesterswoning. De site geeft een vrij volledig beeld van het productieproces van bakstenen en dakpannen, zowel handmatig als gemechaniseerd. De focus op het productieproces kan versterkt worden door hier opnieuw handgevormde bakstenen te gaan produceren, bijvoorbeeld in het kader van workshops of kleinschalige restauratieprojecten. Dit schept activiteit op de site en maakt het productieproces nog zichtbaarder.

Museum Rupelklei in Terhagen
Het Museum Rupelklei is gehuisvest in de voormalige smidse van een steenbakkerij aan de Rupeldijk. Net als in de andere musea wordt hier de vroegere baksteenproductie gepresenteerd. Het verdient aanbeveling om deze overlap te vermijden en zich te focussen op een aspect waarmee het museum zich kan onderscheiden, namelijk de Rupelklei. De bezoeker moet hier ontdekken hoe de Rupelklei ontstaan is en hoe het omliggende landschap zich in de loop der eeuwen gevormd heeft. Het Romeinse verleden van Rumst is te situeren aan de samenvloeiing van de 3 rivieren. Daarnaast kan hier ook verteld worden over de bedrijven die in Rumst en Terhagen actief waren, over de natuurontwikkeling en over de mogelijkheden voor zachte recreatie in de kleiputten.

De gemeente plant een nieuwe ontwikkeling op deze site. Daarin zal het museum uitgespeeld worden als bezoekerscentrum langs het water dat toegang biedt tot de kleiputten. Het is niet wenselijk om hier een knooppunt voor gemotoriseerd verkeer in te richten. Het bezoekerscentrum zal wel een rol spelen als knooppunt voor wandelaars en fietsers. Een nieuwe speelruimte, horeca en fietsinfrastructuur kunnen dit knooppunt versterken.

Horeca in Noeveren
Tussen de steenbakkerijen en arbeiderswoningen bevindt zich de authentieke steenbakkerskroeg café de Koophandel. Het is het oudste café van de streek en al meer dan honderd jaar in familiehanden. Extra horeca in en rond Noeveren kan de site nog aantrekkelijker maken voor bezoekers. Een aanbod van streekgerechten dient overwogen te worden. Een nieuwe zaak kan geïntegreerd worden tegen de Rupeldijk, die achter het dorp door loopt, met aan de ene kant het zicht op het water en aan de andere kant het zicht op Noeveren. Bijkomende horeca mag de huidige sfeer niet verstoren.

Site Lauwers in Noeveren – beheerd door Ecomuseum en Archief van de Boomse Baksteen (EMABB)
Het EMABB is eveneens gevestigd in een originele steenbakkerij. Hier maakt de bezoeker vooral kennis met het leven en werken in en rond de steenbakkerij. Vandaag werken het EMABB en de site Frateur grotendeels naast elkaar, terwijl hun verhalen elkaar goed aanvullen. Betere afstemming dringt zich op.

Nood aan volwaardige museumwerking
De Rupelstreek heeft geen volwaardige museumwerking voor zijn kleiverhaal. Geen enkele site kan momenteel de vier klassieke museumfuncties (verzamelen, bewaren, bestuderen en ontsluiten) op afdoende wijze invullen. Dit is een belangrijk hiaat dat in de toekomst opgelost dient te worden. Een volwaardige depotruimte en een museale presentatieruimte kunnen best geïntegreerd worden.

Watertoren van Rumst

De watertoren van Rumst is in 2012 omgevormd tot een bezoekerscentrum, met op het dak een spectaculair panorama. Er wordt ingespeeld op wat de bezoeker met eigen ogen kan zien: de actuele kleiontginning en het landschap. De bezoeker merkt hier hoe verrassend groen de streek is en maakt kennis met de verschillende biotopen van de kleiputten. Daarnaast wordt uiteraard ook de watertoren zelf voorgesteld.

De watertoren van Rumst kan uitgroeien tot een van de toeristische 'poorten' naar de Rupelstreek. De bezoeker kan zich hier letterlijk en figuurlijk in de streek oriënteren. De huidige inrichting zal aangepast en aangevuld worden naarmate andere locaties hun plaats in het streekverhaal innemen. Een bezoek aan de watertoren zal dan automatisch aanleiding geven tot verdere exploratie: een wandeling in het groen, een bezoek aan een van de musea, een workshop kleisteken en verpozing op een terrasje ...

Ontginningsfront in Rumst

Van op de watertoren in Rumst heeft men een goed zicht op het ontginningsfront van de kleilaag. Nergens anders in Vlaanderen is dit te zien. De ontginning wordt uitgebaat door de firma Wienerberger, de enige overgebleven baksteenfabriek in de streek. Het bedrijf biedt groepen de mogelijkheid om de productiehal te bezoeken. Daardoor is een interessante combinatie mogelijk: wie bij de watertoren de ontginning gezien heeft, kan die klei bij wijze van spreken volgen tot bij de fabriek om daar de verwerking te bekijken.

Kleiputten in Terhagen en Rumst

De kleiputten ten noorden van Terhagen vormen een uitgestrekt natuurgebied, met het typische landschap dat ontstaat na kleiwinning. De putten werden de voorbije eeuwen uitgegraven, gedeeltelijk weer opgevuld of worden nog steeds ontgonnen. Dat veroorzaakt een dynamiek met een specifieke fauna en flora. Het netwerk van paden en trage wegen door het gebied zal de komende jaren sterk uitgebreid worden, met onder meer toegangen vanaf het Museum Rupelklei, de watertoren van Rumst en De Schorre. Dit wandelnetwerk biedt de gelegenheid om locatiegebonden deelverhalen te brengen over natuurontwikkeling, kleiontginning en sociale aspecten van de steenbakkerij.

Rupelkleiroute

Deze wandelroute vertrekt bij de gerestaureerde poort van de voormalige steenbakkerij De Beukelaer en voert de bezoeker langs industrieel erfgoed en door de natuur in de kleiputten. Informatiepanelen onderweg vertellen over de verdwenen gehuchten, het werk in de kleiputten en de natuurontwikkeling. De route is tevens een ode aan de Terhaagse schrijver Piet Van Aken, die het harde leven van de arbeidersgezinnen beschreef. In Terhagen herinneren ook nog het standbeeld van 'De zelfende sloefenmaaksters' en het Keibrekerspad hieraan.

Hoogstraat in Terhagen
Ooit verbond de Hoogstraat Terhagen met verdwenen gehuchten als Eikerveld, Wildernis en Mussenpotten, die plaats moesten ruimen voor de uitdijende ontginning. De straat loopt vanuit Terhagen omhoog op de Boomse kleirug tot hij abrupt stopt op de plaats waar de bagger geen genade meer kende. Hier ontvouwt zich een panorama over de kleiputten en het karakteristieke landschap. Een modulair kunstwerk, 'Gaandeweg Stilstaan', ensceneert thema's en personen die sterk verbonden zijn met de locatie. De modules zullen mettertijd in het landschap verspreid worden.

In de Rupelstreek zijn nog vele andere sporen van het verleden te vinden: er zijn de verschillende kleiputten die een nieuwe bestemming gekregen hebben, de poort van De Beukelaer in Terhagen, het gehucht Hellegat vlak bij Noeveren, ...

Abdij van Hemiksem
De Sint-Bernardusabdij in Hemiksem werd in 1243 gesticht door de Cisterciënzers. Er wordt aangenomen dat de monniken nauw betrokken waren bij de kleiontginning en baksteenfabricatie in de Rupelstreek. De hele site zal de komende jaren grondig onder handen genomen worden: het verband tussen de Schelde en de abdij zal hersteld worden en de Benedenvliet zal opgewaardeerd worden tot natuurlijke drager van recreatief verkeer, met aandacht voor het nautische verleden. Nieuwe wandelwegen en fietspaden zullen de verwevenheid met andere locaties vergroten en het belang van de abdij als knooppunt versterken. In de abdij komt een informatiepunt waar de bezoeker wegwijs gemaakt wordt op de site en in de Rupelstreek.

De abdij van Hemiksem biedt vandaag o.a. onderdak aan het Gilliot & Roelants Tegelmuseum. Ooit was de tegelproductie erg belangrijk voor Hemiksem maar vandaag is ze helemaal verdwenen. De rijke collectie van het Tegelmuseum is uitzonderlijk en het verdient daarom aanbeveling om het museum mee te nemen in de ontwikkeling van de site. Mits herinrichting en betere exploitatie heeft het museum de potentie om uit te groeien tot een attractie die een nieuw publiek van cultureel-historisch geïnteresseerden naar de Rupelstreek trekt.

Een ander deel van de abdij biedt onderdak aan het Heemmuseum Heymissen. De lokale focus kan behouden blijven, maar moet beter inhaken op het verhaal dat in Noeveren verteld wordt. De presentatie dient aantrekkelijker te worden. Het bijhorende volkscafé kan evolueren tot een sterke lokale horeca-troef.

De Rupelstreek als toeristische bestemming?
Een verhaal over een streek volstaat uiteraard niet om dagtoeristen aan te trekken, laat staan verblijfstoeristen. Daarvoor zijn ook voldoende aantrekkelijke, duidelijke bestemmingen nodig. Drie locaties springen er momenteel uit: **Noeveren**, waar het steenbakkerijverleden voorgesteld wordt, de **watertoren van Rumst**, waar het vooral gaat over de actieve kleiontginning, en de **abdijsite van Hemiksem**, die potenties heeft om uit te groeien tot tegelmuseum met internationale allure. Op die plaatsen zal ook het hele verhaal van de Rupelstreek verteld worden. Daarmee groeien deze locaties uit tot toeristische 'poorten' voor de streek: via het globale verhaal verwijzen ze door naar andere locaties voor verdere exploratie. Zo ontstaat een netwerk van verwijzingen en locaties die de streek in haar geheel aantrekkelijk maakt als toeristische bestemming.

Water

De Rupel als bindend element

Ook het 'waterverhaal' of 'nautische verhaal' bepaalt uiteraard sterk de identiteit van de Rupelstreek. De Rupel verbindt de gemeenten en markeert de zuidelijke grens van de streek. De mens heeft zich al heel lang geleden nabij de rivier gevestigd. De aanwezigheid van die natuurlijke barrière zorgt voor een wij-gevoel onder de inwoners. De rivierdijken vormen de ruggengraat voor een aaneengeschakeld netwerk van verkeersvrije paden, ideaal voor lange wandelingen en fietstochten.

Het waterverhaal is nauw verweven met het kleiverhaal. De zware klei uit de kleiputten werd hier verwerkt tot hanteerbare hoeveelheden bouwmateriaal die per schip over de Rupel afgevoerd werden. Dat transport veroorzaakte intensieve scheepvaart. Die was zo belangrijk voor de streek, dat er nood was aan eigen infrastructuur om schepen te bouwen en te herstellen en om doelgerichte beroepsopleidingen te organiseren. Op het hoogtepunt waren zo'n 40 scheepswerven actief in de Rupelstreek en in Klein-Willebroek was er een schippersschool. Heel wat beroepen in de streek waren met de scheepvaart verbonden: scheepshersteller, visser, schipper, tollenaar, sluisbediende, veerman...

Water als troef

Ook nu biedt de waterweg nog interessante perspectieven. De toeristische waarde wordt nu al volop geapprecieerd en de pleziervaart kan een sterkere rol gaan spelen. Natuurontwikkeling en herwaardering van gebieden langs het water zullen het karakter van de Rupelstreek versterken.

Daarnaast heeft de Rupel vandaag ook nog logistieke troeven. Wegen slibben dicht en het wegtransport heeft het vanwege zijn hoge kost, vooral in financieel-economisch moeilijke tijden, zwaar te verduren. Voor heel wat ondernemingen is de binnenvaart weer een interessante optie. Dat verklaart waarom Wienerberger een nieuwe loskade aan de Rupel heeft gebouwd. Ook het regionaal overslagcentrum nabij Noeveren past in dit plaatje. Voor het landfill-project in de kleiputten gebeurt de aanvoer van grond ook via de waterweg.

Lokale klemtonen in het nautische verhaal

In het nautische verhaal van de Rupelstreek heeft iedere gemeente wel zijn eigen klemtonen. In Boom kan het gaan over mobiliteit, maalderijen, brouwerijen en bruggen. Noeveren kan de klemtoon leggen op de steenschuiten. In Hemiksem zijn er de monding van de Vliet, de abdij, de tegelproductie en de bloemmolens. In Niel de veerdienst. Rumst is het knooppunt van drie rivieren en heeft een interessante Romeinse voorgeschiedenis. In Schelle is er de monding van de Vliet en het tolhuis. In Terhagen kan het transport van baksteen naar voor geschoven worden. Al die lokale subverhalen kunnen ter plaatse gebracht worden.

Noeveren en de Rupel

De Rupel is nu afwezig op de site Noeveren. Toch zijn ook hier redenen om de watergebonden aspecten van het streekverhaal in de verf te zetten. Noeveren ligt vlak bij de Rupel, er is een insteekdok actief en er zijn plannen voor de bouw van een regionaal overslagcentrum voor de binnenvaart. Hernieuwde aandacht voor de Rupeldijk in Noeveren moet de visuele band met het water te herstellen. De continuïteit van de dijk is belangrijk om de Rupelgemeenten met elkaar te verbinden en recreanten een verkeersluwe weg te bieden.

Er bestaan vage plannen om in Noeveren een nieuw bezoekerscentrum te bouwen. Dat zou zowel een onthaal voor de industriezone als voor recreatieve bezoekers zijn. Het centrum zou thematisch ingericht kunnen worden in het kader van het waterverhaal.

Nautisch Bezoekerscentrum Rupelstreek in Boom

Het Nautisch Bezoekerscentrum brengt de geschiedenis van de scheepsbouw in de Rupelstreek. Het centrum ligt tegen de dijk, aan de rand van industrieterrein Hoek, ter hoogte van De Schorre. De hangar met het schip de Clotilde bevindt zich naast de oven van een vroegere steenbakkerij. Ook ’t Steencayken, het restaurant dat vanaf de Rupeldijk goed zichtbaar is, maakte vroeger deel uit van de site. De voormalige steenbakkerij Van Herck legt meteen het verband met het kleiverhaal.

In het kader van het waterverhaal is het aanbevolen om de nautische aspecten van de site te versterken. De verbinding met de dijk dient toegankelijker gemaakt te worden. ’t Steencayken, dat als opvallend gebouw de site markeert, kan thematisch ingekleed worden. Het verdient daarnaast ook aanbeveling om de tentoonstelling sterk uit te breiden en kwalitatief te upgraden. Dit wordt immers de belangrijkste plaats om het waterverhaal van de Rupelstreek te vertellen. Voor die uitbreiding kan een deel van de ringoven gebruikt worden. Ook de audiovisuele voorstelling kan naar daar verhuizen, omdat de akoestiek in de silo waar ze nu gepresenteerd wordt, erg problematisch is. Kaartmateriaal dient door te verwijzen naar de andere locaties en relicten die verband houden met het nautische verhaal.

Kiosken op en langs de dijken

De Rupelstreek heeft geen toplocatie die historisch sterk verbonden is met het watergebonden erfgoed. Vele relicten langs de Rupel zijn verloren gegaan of hebben als alleenstaand element weinig waarde, andere zijn moeilijk zichtbaar vanaf de dijk, komen enkel boven water bij eb of zijn nog in gebruik. De Clotilde is de meest tastbare getuige en het Nautisch Bezoekerscentrum in Boom is dus de meest aangewezen plaats om die watergebonden verhalen te bundelen. Toch zijn er langs de Rupel wel nog enkele locaties waar een deelaspect van het watergebonden verhaal gebracht kan worden. Dat kan gebeuren in kleine kiosken aan de dijk, die het verhaal samen tot een coherent geheel maken. Elke kiosk is meteen ook een baken voor het verhaal.

De beste plaats voor de kiosken is net naast de dijk, om de circulatie niet te hinderen. Met zicht op de Rupel kan een deel van het waterverhaal verteld worden, met zicht op het binnenland kan uitgenodigd worden om het 'binnenland' te exploreren. Hieronder en hiernaast staan enkele locaties die hiervoor geschikt kunnen zijn.

Drie rivierenpunt in Rumst

Hier vloeien Dijle en Nete samen tot de Rupel. Voor fietsers en wandelaars vervult dit punt nu eigenlijk al een poortfunctie tot de Rupelstreek en in de kiosk kan dit onder de aandacht gebracht worden, met doorverwijzing naar andere locaties in de streek.

Kade Wienerberger in Rumst

Wienerberger bouwde hier recent een nieuwe aanlegsteiger en dit is de aangewezen plek om het belang van hedendaags watertransport voor de toekomst in de kijker te zetten. Er kan ook gewezen worden naar de oude houten staketsels aan de oever, die dezelfde functie hadden.

Museum Rupelklei in Rumst

Het Museum Rupelklei wordt ontwikkeld tot bezoekerscentrum en het is dan ook aangewezen om hier aan de dijk een kiosk te zetten. Dit zal ertoe bijdragen dat de site uitgroeit tot een aantrekkelijk knooppunt voor wandelaars en fietsers, met een uitnodiging om het achterliggende landschap te exploreren.

Nautisch Bezoekerscentrum of Fietsinrijpunt naar De Schorre

Ter hoogte van het Nautisch Bezoekerscentrum bevindt zich een aanlegsteiger voor pleziervaart en verderop, ter hoogte van een oude ringoven, werkt de provincie aan een fietsinrijpunt naar recreatiedomein De Schorre. Beide locaties op de dijk zijn interessant en er kan halverwege tussen deze twee plaatsen een kiosk gezet worden. Met zicht op het fietsinrijpunt kan verteld worden over de kleiputten. Met zicht op het Nautisch Bezoekerscentrum kan het waterverhaal ingeleid worden.

In 2013 wordt een eerste nautisch 'belevingspunt' in het landschap gezet, langs de Benedenvliet te Schelle aan de oude scheepswerf Kinderen Jacobs. Daar komen de drie thema's klei, water en landschap samen.

Niels Broek
Ter hoogte van het groengebied Niels Broek zijn niet meteen belangrijke watergebonden relicten te vinden. Een ingreep op deze plek is vooral een uitnodiging om het natuurgebied te leren kennen en een manier om de afstand tussen Noeveren en het Tolhuis te verkleinen. Hier kan over veerdiensten verteld worden of kan de oude zeesluis aan de overzijde, geduid worden.

Walenhoek in Niel
Hoewel Natuurgebied de Walenhoek vrij dicht tegen de dijk ligt, is het vanaf de Rupeldijk moeilijk te vinden. Een ingreep op de dijk ter hoogte van de Paardenstal kan bezoekers uitnodigen om de doorsteek te maken.

Op de dijk vlak bij Noeveren
Net als in Schelle en Hemiksem wordt in Noeveren de dijk onderbroken. Achter de steenbakkerijgebouwen en tegen de Rupel kan een kiosk voorzien worden waarin de aandacht gevestigd wordt op het waterverhaal. In Noeveren zou dit vooral gaan over het transport van kleiproducten vanuit de steenbakkerijen over de Rupel. Vlak bij Noeveren, achter de kerk in Hellegat, zijn nog de restanten te zien van de verdwenen Kil, die diende als privé-haven om de kleinere schepen met steen te laden.

Tolhuis in Schelle
Nabij de veerdienst Schelle–Wintam bevindt zich het tolhuis. Dit is een geschikte locatie om te vertellen over watertransport, het heffen van tol en de veerdiensten. De aanwezigheid van horeca is een meerwaarde.

Sashuis in Klein-Willebroek
De kade van Boom kan uitgroeien tot een draaischijf voor de Rupelstreek, door haar centrale ligging, de aanwezige infrastructuur en De Schorre. Door het stedelijk karakter is deze plaats minder geschikt voor een kiosk. Het is interessanter om de bezoeker vanaf de overzijde, ter hoogte van het Sashuis in Klein-Willebroek, uit te nodigen tot een bezoek aan de Rupelstreek.

Vliet te Schelle/Hemiksem
Het gebied aan de Benedenvliet zal herontwikkeld worden. De vroegere kaaimuur en scheepshelling worden opnieuw zichtbaar gemaakt en er komen recreatieve paden, waterrecreatie en natuurontwikkeling. Een kiosk op deze plaats kan uitgewerkt worden als informatiepunt over de tegelproductie (doorverwijzen naar de abdij), de scheepswerf en de natuurontwikkeling.

Landschap

Een geschonden landschap

De kleiontginning liet een geschonden landschap achter. De steenbakkers hadden de plicht de putten op te vullen, wat maar al te vaak vertaald werd naar het recht om de putten te gebruiken als stortplaats. In de jaren 80 kwam daar met het stortmoratorium een einde aan.

Een veelzijdige natuur

Sindsdien zijn de kansen voor de natuur enorm toegenomen. De kleiputten van Rumst en Terhagen bieden plaats aan zeer uiteenlopende biotopen. Dit is te danken aan de hoogteverschillen, de bodemverschillen door de al dan niet met zand aangevulde kleibodem, de afbakening van het gebied door de Rupel en de steile kleioevers.

Door de nabijheid van de Rupel dient het gebied vaak als tussenstopplaats voor trekvogels, die er een rustplaats vinden in de vele plassen. Ook de unieke situatie van de kleigroeve aan de noordzijde die nog in ontginning is, zorgt voor een heel specifieke fauna en flora, met zeldzame soorten als de rugstreeppad en de oeverzwaluw. De uitgravingen veroorzaken ook moerasvorming, waar watervogels, libellen en amfibieën goed gedijen. Op een wandeling door het natuurgebied Walenhoek, de Schorre of de kleiputten van Rumst en Terhagen kunnen bezoekers deze verscheidene biotopen ontdekken en kennismaken met hun specifieke fauna en flora. Om voldoende aantrekkelijk te zijn, dienen het landschap en deze bijzondere natuurontwikkeling op een toegankelijke manier aan bezoekers en wandelaars uitgelegd te worden.

Bezoekers zien vooral een groene streek en vragen zich wellicht niet af hoe die er gekomen is. Voor hen lijkt het verrassend groene landschap, met afwisseling van hoogtes, ruigten, bossen en waterpartijen er altijd al geweest te zijn. Vanuit het streekverhaal is dat een interessant startpunt om de thema's klei en water te introduceren.

Ruigte, struweel en pioniersbos
Een groot deel van het terrein in de voormalige kleiputten bestaat uit ruigten, struwelen en pioniersbossen. Verschillende zones bevinden zich nog in een 'vroege' fase, van quasi onbegroeid terrein tot pionierbegroeiingen en schrale graslanden. Ruigten en struwelen komen van nature voor in riviervalleien en langs rivieroevers. Het zijn overgangsbiotopen die evolueren naar pioniersbos. Ze hebben voor veel vogelsoorten een grote waarde. Een opvallende bewoner van het pioniersbos is de boomvalk.

Kleifront
De ontginningsdynamiek doet pioniersmilieus ontstaan met een open kale bodem en open onbegroeide poelen en plassen. Deze milieus zijn over het algemeen soortenarm, maar kunnen bijzondere soorten herbergen die zich aangepast hebben. De rugstreeppad is zo'n typische pionierssoort. De steile wanden van het kleifront zijn belangrijke broedplaatsen voor de oeverzwaluw.

Plassen
In het landschap zijn heel wat plassen aanwezig. Vaak gaat het om voormalige ontginningsplassen. De meeste zijn diep en ze hebben vaak steile oevers, waardoor de water- en oevervegetaties slecht ontwikkeld en weinig divers zijn. Door de nabijheid van de Rupel zijn de vijver- en watercomplexen erg in trek bij watervogels.

Moeras
In ondiepe plassen met een geleidelijk opgaande oever ontwikkelen zich moeras- en rietvegetaties. Dit biotooptype in de voormalige ontginningsgebieden draagt bij tot een grotere populatie van zeldzame soorten moeras- en rietvogels. Deze moerasgebieden zijn ook belangrijke biotopen voor libellen.

Geen toplocatie – overal toplocatie

Het natuurverhaal heeft geen aparte toplocatie waar de bezoeker een introductie krijgt. Het is vooral door het landschap en de natuur te beleven dat de bezoeker kennismaakt met het thema. De belangrijkste groene gebieden met een link naar het streekverhaal zijn de kleiputten van Rumst en Terhagen, De Schorre en De Walenhoek. Hier en daar kunnen kleinschalige ingrepen in het landschap het verhaal vertellen. Daarnaast kunnen bijvoorbeeld Bezoekerscentrum Rupelklei, de watertoren van Rumst en de Paardenstal benut worden om het landschapsverhaal in te leiden en uit te nodigen tot een bezoek. Maar ook de natuurgebieden Bos N, het Berreheibos en de natuurgebieden Niels Broek en Maaienhoek zijn karakteristieke plekken in de Rupelstreek.

De kleiputten van Rumst en Terhagen

De ontginning in de kleiputten van Rumst en Terhagen vindt nog steeds plaats. Toch zullen ook de natuur en het recreatieve aanbod er verder ontwikkeld worden. In het oosten wordt er ingezet op een belangrijk natuurkerngebied waar zacht medegebruik mogelijk is. In het westelijk deel wordt ingezet op een goed evenwicht tussen natuur en (hardere) recreatie, als overgang naar het recreatiedomein de Schorre.

Voor wandelaars in de Hoogstraat, op het Keibrekerspad en de Rupelkleiroute is beleving van het landschap de belangrijkste attractie. Informatieborden kunnen vertellen over de geschiedenis van het gebied, de verdwenen gehuchten, de natuurontwikkeling en het ontstaan van dit landschap. Met zicht op een waterpartij kan bijvoorbeeld verteld worden wat hier voorheen was (zicht van de baggers in werking), hoe de plas zich gevormd heeft en welke fauna en flora hier voorkomen.

Er komen extra toegangen via de watertoren van Rumst, de Poort van De Beukelaer (gelinkt aan het Museum Rupelklei) en via De Schorre. Een bezoekersgroep kan bijvoorbeeld samenkomen bij De Schorre, aan het Museum Rupelklei of bij de watertoren van Rumst om met een gids het gebied in te trekken. Een oriëntatieplan met aanduiding van biotopen geeft de bezoeker houvast.

Provinciaal Recreatiedomein De Schorre
Naast een gebied met ruimte voor 'hardere' vormen van recreatie is De Schorre toch ook een voormalige kleiput met een belangrijke natuurwaarde. Mits enige voorkennis herkent de bezoeker hier de putten en de steile ontginningswanden. Toch is De Schorre niet de beste plek om een inhoudelijk verhaal te brengen. Wel is dit, omwille van de bekendheid en de aanwezige infrastructuur nabij een autosnelweg, de uitgelezen plek om bezoekers samen te brengen en door te verwijzen. Vanuit De Schorre moet een doorsteek gemaakt worden naar de kleiputten van Rumst en Terhagen, van harde naar zachte recreatie. De parking van De Schorre neemt dan een centrale rol op zich als overstapplaats tussen verschillende modi, zonder daarbij de dorpskernen of de natuurgebieden te verstoren.

Walenhoek
Na de stopzetting van de kleiontginning kon de natuur in de Walenhoek ongestoord haar gang gaan. Het resultaat is een gevarieerd landschap met grote vijvers, poelen, rietkragen en struwelen, een opmerkelijke fauna en flora. Het grootste deel is eigendom van het Vlaams Gewest en wordt beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos.

Een klein gedeelte van het gebied is in handen van Natuurpunt Rupelstreek. Hun kleinschalige bezoekerscentrum de Paardenstal kan als startpunt dienen voor een wandeling door de Walenhoek. Een uitbreiding van dit centrum kan ervoor zorgen dat meer bezoekers hier iets kunnen bijleren over het gebied en zijn geschiedenis.

Clustervorming

Er zullen vier grote trekpleisters of 'poorten' voor de Rupelstreek gecreëerd worden: de abdijsite van Hemiksem, Noeveren, de watertoren van Rumst en Boom als knooppunt. Deze poorten verwijzen naar elkaar door, zodat de hele streek inhoudelijk verbonden wordt. Die doorverwijzingen moeten ook fysiek geoptimaliseerd worden, via de bestaande en nieuwe fietsroutes, wandelwegen, openbaar vervoer, parkeergelegenheid met duidelijke voorkeursroutes en eventueel zelfs passagiersvervoer over het water.

Daarnaast bieden de trekpleisters ook de gelegenheid om de aandacht van de bezoekers te vestigen op kleinere bezienswaardigheden. Zo ontstaat rond elke trekpleister een cluster, een bundeling van locaties die geografisch en thematisch met elkaar verweven zijn.

Cluster Hemiksem en Schelle 1

De abdij van Hemiksem is de westelijke poort tot de Rupelstreek. Hier wordt het ontstaan van de baksteennijverheid geschetst en de site huisvest een nog uit te bouwen museum over de tegelproductie van Gilliot & Roelants. Van hieruit zal doorverwezen worden naar Noeveren en naar de watertoren van Rumst.

De abdijsite ligt naast de Vliet in Schelle, die verder ontwikkeld zal worden. Daar zal het waterverhaal verteld worden – een goede aanleiding om bezoekers aan te sporen om ook de andere watergebonden locaties, vooral langs de dijk, te gaan ontdekken.

Cluster Noeveren en Niel 2

In Noeveren vindt de bezoeker een authentieke steenbakkerssite. Deze cluster legt de nadruk op het productieproces van bakstenen en dakpannen en de sociale aspecten van de baksteennijverheid. Noeveren is wegens de geringe afstand ook sterk verbonden met de Walenhoek. Daarnaast vertelt Noeveren ook een beperkt waterverhaal, omdat de site net naast de Rupeldijk ligt. Uiteraard is Noeveren door zijn centrale ligging en door de inhoud sterk verbonden met de watertoren van Rumst. De bezoeker die in Noeveren het productieproces leerde kennen, kan in Rumst zien hoe klei gewonnen wordt.

De cluster Noeveren vormt de centrale poort tot de Rupelstreek en is goed te bereiken vanaf de A12, al moet wel voor voldoende parkeergelegenheid aan de rand gezorgd worden. Het is belangrijk dat Noeveren naar buiten treedt als één autoluwe locatie. Met gebundelde krachten en een goed inhoudelijk verhaal, staat Noeveren sterk als cluster.

Cluster Rumst en Terhagen 3

De watertoren van Rumst is samen met de kleiputten van Rumst-Terhagen de trekpleister voor wie meer wil weten over kleiontginning en natuurontwikkeling. Mits verdere ontwikkeling kan Museum Rupelklei een interessante toevoeging van het aanbod betekenen. De watertoren en het museum kunnen met elkaar verbonden worden door wandel- en fietsroutes door de kleiputten. Eventueel kan daarbij ook een bezoek worden gebracht aan de fabriek van Wienerberger.

Deze cluster vormt de oostelijke poort tot de Rupelstreek en is best te bereiken met de fiets via Reet, de Rupeldijk ter hoogte van het drie rivierenpunt of Museum Rupelklei, of via de E19. Parkeermogelijkheden moeten hier herbekeken worden. De focus moet liggen op natuurwaarden, zachte recreatie en beleven van het landschap.

Cluster Boom en De Schorre 4

Een vierde cluster wordt vooral een infrastructureel knooppunt in het hart van de streek. De bekendheid en de infrastructuur van De Schorre, het fietsinrijpunt op de Rupeldijk, de steiger bij het Nautisch Bezoekerscentrum en de aantrekking van de kade van Boom voor scheepvaart vervullen een belangrijke onthaalfunctie. Mensen komen hier toe en kunnen hun ontdekking van de Rupelstreek hier starten.

De Schorre is vlot bereikbaar vanaf de A12 en biedt ruime parkeermogelijkheid. Ook vanaf de E19 moet De Schorre een draaischijf van mobiliteit worden, zonder de streek te belasten. Via een slimme doorsteek onder de Kapelstraat maken voetgangers en fietsers vlot de verbinding van Schorre tot Rupel en Nautisch bezoekerscentrum. De kade van Boom moet binnen deze cluster het knooppunt voor pleziervaart en personenvervoer over water worden.

Mobiliteit

Elke poort moet vlot bereikbaar zijn – een mobiliteitsstudie zal hierop een passend antwoord bieden. In de studie is naast bereikbaarheid en parkeergelegenheid ook aandacht voor het bewaren van de rust in het landschap, het creëren van veilige verbindingen voor wandelaars en fietsers en het ontlasten van dorpskernen en waardevolle natuurelementen.

Met de wagen

De poorten moeten goed bereikbaar zijn van buitenaf. Voor de auto is dat met de A12 en de toegang tot De Schorre als draaischijf goed georganiseerd. Verkeer door het centrum van Boom kan daarbij een probleem vormen. Vanaf de E19 is het niet meteen duidelijk waar naartoe en moet vooral verkeer door de streek vermeden worden. Het doortrekken van de expresweg richting Boom kan een oplossing bieden maar kan een nieuwe barrière creëren in het noorden.

Wie met de wagen komt, moet naar parkeergelegenheid geleid worden. De Schorre moet uitgespeeld worden als centrale draaischijf. Bezoekers stappen hier over op wandelen of fietsen of nemen de boot vanaf de aanlegsteiger. Daarom moet de verbinding vanuit De Schorre naar de dijk duidelijker gemaakt worden, via het fietsinrijpunt.

Hemiksem ligt verder weg. Op kleinere schaal kan ook hier parkeergelegenheid voorzien worden.

Met de trein

De Rupelstreek wordt maar matig bediend door de trein. De stations kunnen sterker gepromoot worden wanneer ook de goede bereikbaarheid van station naar bezienswaardigheid verzekerd is, met de fiets, te voet of met de bus. Het station van Boom kan door zijn centrale ligging in de logistieke cluster Boom-Schorre uitgespeeld worden als treinpoort tot de streek. De stations van Schelle, Niel en Hemiksem worden te weinig gebruikt. Er wordt overwogen om een lightrail op de spoorlijnen te laten lopen, zodat de bediening hier sterk zou verbeteren. Het station van Niel kan sterker ontwikkeld worden als ingang tot de Walenhoek: wie hier toekomt, kan meteen de natuur in duiken

Met de bus

Het netwerk van busverbindingen is vrij volledig. Om de wegen te ontlasten van privaat autogebruik door bezoekers, moet men de verschillende toplocaties goed bereikbaar maken met de bus. Zeker De Schorre, Noeveren, de abdijsite en de watertoren moeten goed bediend worden. Ook voor de huidige knooppunten van openbaar vervoer, zoals het busstation Rumst, moet gekeken worden hoe de link met de bezienswaardigheden kan gelegd worden (Groene Halte, fiets- en wandelroutes, extra infrastructuur zoals horeca, ...).

Met de boot

Vandaag is er geen aanbod van personenvervoer via het water. Nochtans biedt deze optie interessante mogelijkheden voor ontsluiting van de streek. Een tochtje per schip zorgt meteen ook voor een sterke beleving van het water. Veerdiensten, waterbussen en watertaxi's kunnen de Rupel weer belangrijker maken. Een daguitstap met een schip dat verschillende locaties aandoet, is een interessante denkpiste, bijvoorbeeld vanaf Temse, Antwerpen, Mechelen of Lier. Op die manier wordt de Rupelstreek weer verbonden met de grote steden in de buurt. Om dat te realiseren, moet men goede overstappunten ontwikkelen tussen watervervoer en bijvoorbeeld fiets of openbaar vervoer, de zogenaamde Blauwe Haltes.

Met de fiets

De fiets moet het belangrijkste vervoermiddel worden om de streek te verkennen. Maar ook het benaderen van de streek per fiets moet vergemakkelijkt worden, vooral dan vanuit het noorden. De fietsverbindingen vanuit het oosten, het westen en het zuiden zijn aanwezig – bruggen, veren en dijken zorgen ervoor dat de waterwegen geen obstakels vormen. Vanuit het verstedelijkte gebied ten noorden van de streek gaan de knooppuntenroutes echter vaak door drukke gebieden. De Rupelstreek kan voor bewoners van Antwerpen en de zuidrand nochtans aan aantrekkelijke bestemming zijn voor een zomerse fietstocht. De rol van de fiets-o-strades richting Antwerpen kan belangrijker worden.

De Rupeldijk vormt de aangewezen manier om zich snel door de Rupelstreek te bewegen. Als een ruggengraat verbindt hij alle gemeenten en bij uitbreiding ook alle locaties. Door het aanbrengen van infopunten op en langs de dijk en het creëren van doorsteekmogelijkheden, kunnen we er de bezoekers toe aanzetten om het landschap in te trekken.

In Hemiksem en Schelle zullen de komende jaren een aantal ingrepen gebeuren die de bereikbaarheid ten goede komen. Zo wordt de continuïteit van de Scheldedijk, die hier te vaak onderbroken wordt, verbeterd. Ook zal de dijk langs de Vliet ingezet worden als fietsverbinding.Ook ter hoogte van Noeveren, en aan het Veerhuis in Rumst, dient de continuïteit van de Rupeldijk hersteld te worden.

Wanneer in 2014 het fietsknooppuntennetwerk herbekeken wordt, moet de kans gegrepen worden om een aantal extra verbindingen te maken. De dichtheid van het knooppuntennetwerk is te laag in vergelijking tot de grootte van de streek en de diversiteit van het landschap. De bezoeker moet de kans krijgen om de kleiputten, het landbouwlandschap, de dijken, de bezienswaardigheden en de dorpskernen te combineren volgens eigen interesse en mogelijkheden.

Verder moet ook onderzocht worden hoe men fietsers en wandelaars op een comfortabele manier de A12 kan laten oversteken.

Te voet

De Rupelstreek maakt deel uit van het uitgebreide wandelnetwerk van de provincie Antwerpen. De knooppunten hebben een hoge dichtheid en de routes vallen soms samen met de fietsroutes. Wandelroutes bieden echter de mogelijkheid om nog veel meer het landschap in te duiken en andere verbindingen te maken. Een doorsteek van De Schorre naar de kleiputten van Rumst en Terhagen dringt zich op.

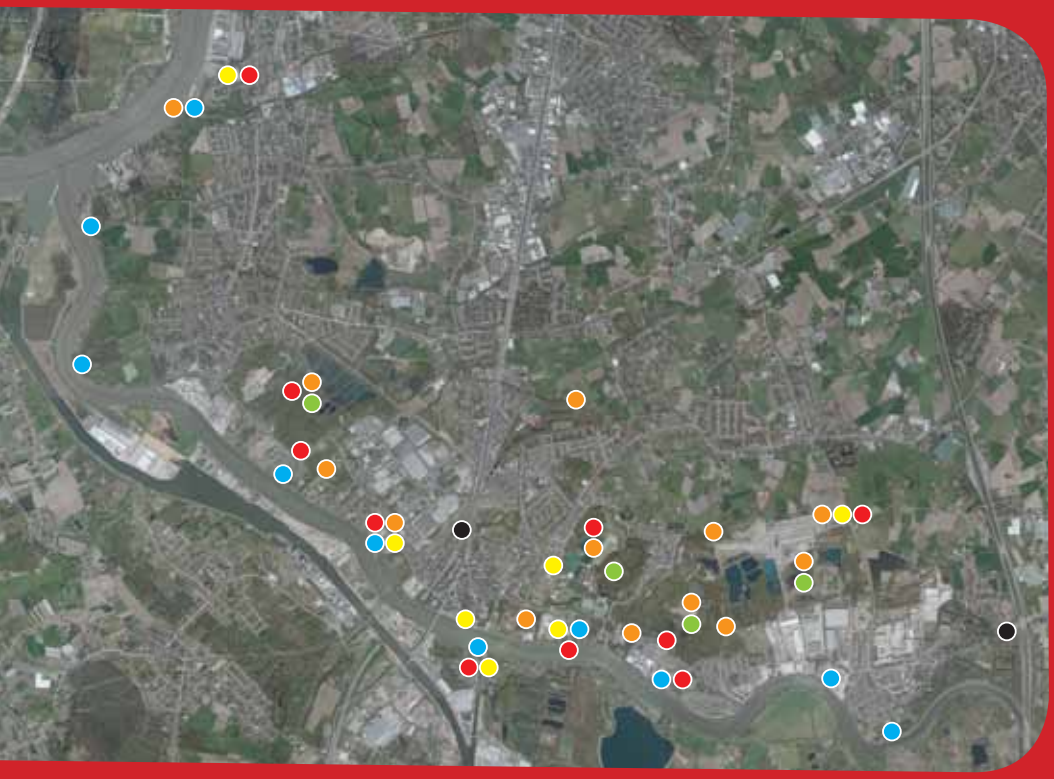

- landmark
- oriëntatiebord
- adresbord
- duidingsbord
- kijkdoos
- platform

Visuele identiteit

Naast een inhoudelijk sterk verhaal, dient ook een gemeenschappelijk 'gezicht' voor de Rupelstreek ontwikkeld te worden om de streek als een eenheid te promoten. Deze visuele identiteit moet ervoor zorgen dat de Rupelstreek herkenbaarder wordt en dat de verschillende locaties automatisch met elkaar verbonden worden. Toch moet de visuele identiteit ook de mogelijkheid bieden om lokaal een andere focus te leggen zonder dat de herkenbaarheid vertroebelt.

Logo

Het logo bevat de naam van de streek en een grafische vorm die verwijst naar de drie pijlers van het streekverhaal. Het gaat om drie kleurvlakken, met centraal een rode strook als een schoorsteen die verwijst naar het kleiverhaal. Links staat een blauwe strook voor het water van de Rupel, rechts een groene strook die het landschap symboliseert.

Grafische stijl

De huisstijl kan uitgebreid worden met vrij te gebruiken elementen. Net als het karakter van de streek, zorgen die vrije elementen voor een zekere dynamiek. Ze refereren naar het losse patroon van kleiputten en ontginningsplassen die vanuit de lucht zichtbaar zijn. De drie kleuren uit het logo komen terug in deze vrije elementen.

Informatiedragers op het terrein

Signalisatie en andere informatiedragers op het terrein moeten onderscheidend zijn. Een bezoeker moet meteen herkennen dat een paneel deel uitmaakt van een reeks. De vorm van de signalisatie die hiervoor ontwikkeld werd, is gebaseerd op de houten vormmal die vroeger gebruikt werd in de steenbakkerijen. Deze informatiedrager komt terug in een aantal varianten en is te herkennen aan de robuuste vorm met puntige uiteinden.

De terreinsignalisatie wordt voorzien op drie niveaus. Oriëntatieborden bieden de bezoeker aan de hand van een luchtfoto een overzicht over de Rupelstreek. De belangrijkste oriëntatieassen en bewoningskernen worden benoemd. De attracties worden aangeduid per thema, waardoor de bezoeker zijn bezoek kan plannen.

Adresborden verwelkomen de bezoeker bij de verschillende attracties. Aan de hand van tekst en beeld wordt verteld wat er op die bepaalde plek te vinden is en hoe dat verhaal past binnen het streekverhaal.

Informatieborden vertellen een apart verhaal, als deel van een attractie, of vrijstaand in het landschap of bij een relict. Deze borden zijn beschikbaar in een staande en een liggende variant.

In de dragers komen informatieborden. De kleuren rood, groen en blauw worden consequent gebruikt. Steeds is er voldoende plaats om de verschillende partners weer te geven aan de hand van hun logo. Het logo van de Rupelstreek en de herkenbare grafische stijl staan daar echter boven. Op die manier blijft de herkenbaarheid bewaard.

de RUPEL STREEK

Aanbevolen acties

Hieronder volgt een samenvattende lijst van aanbevolen acties om het verhaal van de Rupelstreek in situ te realiseren.

Abdijsite Hemiksem

~ Gilliot & Roelants Tegelmuseum upgraden door nieuwe, hoogwaardige opstelling
~ Gilliot & Roelants Tegelmuseum en Heemkundig museum Heymissen tot 1 geheel samenvoegen
~ Exploitatie van de musea optimaliseren, met ruimere openingsuren
~ Profileren als poort tot Rupelstreek
~ Missing links in fietspadennetwerk oplossen om verband met Schelde te herstellen
~ Extra horeca op de site brengen

Noeveren

~ Het aanwezige erfgoed bewaren
~ Initiatieven en budgetten bundelen
~ Als eenheid clusteren door signalisatie
~ Museum Frateur: verhaal productieproces versterken, workshops/beperkte productie handgevormde bakstenen
~ EMABB: focussen op ruimere omkadering van steenbakkerij, minder op productie zelf
~ Verband met Rupel herstellen
~ Verkeersarm of verkeersvrij houden/maken
~ Café de Koophandel upgraden
~ Extra horeca aantrekken, met o.a. aanbod streekgerechten; mag sfeer niet verstoren
~ Studie parkeergelegenheid aan de rand

Watertoren Rumst

~ Wandelpad naar de kleiputten ontwikkelen
~ Uitwerken als fietsknooppunt

Museum Rupelklei

~ Link met het water versterken
~ Focus verleggen naar geomorfologie en natuurontwikkeling
~ Horeca op de site brengen

Rupeldijk

~ Locaties selecteren en overeenkomst sluiten met verantwoordelijke instanties
~ Infokiosken plaatsen

Kleiputten Rumst-Terhagen

~ Kunstwerk Hoogstraat in het landschap verspreiden
~ Keibrekerspad opnemen in fietsnetwerk

De Schorre

~ Onthaal en doorverwijzing naar de streek organiseren
~ Rupelstreek inleiden voor alle bezoekers
~ Horeca nieuw leven inblazen

Productiehal Wienerberger
~ Bezoek aan de productie beter organiseren

Walenhoek
~ Paardenstal uitbouwen als onthaal met nadruk op natuur

Nautisch Bezoekerscentrum
~ Verbinding met de dijk versterken
~ Thematisch inrichten
~ Nieuwe omgevingsaanleg
~ Binnenruimte ringoven betrekken
~ Huidige binnenruimte evalueren
~ Silo herbestemmen en beter isoleren

't Geleeg Rumst
~ Beslissing nemen i.v.m. bestemming

Fietsnetwerk
~ Extra fietsverbindingen tussen de Rupeldijk en de parallelle weg opnemen in het knooppuntennetwerk
~ Bereikbaarheid van de streek per fiets verbeteren
~ Continuïteit van de dijken verbeteren

Mobiliteit
~ Vlotte verbinding voor alle vervoersmodi tussen de drie belangrijkste attracties: abdij Hemiksem, Noeveren en watertoren Rumst
~ Overbrugging van de A12 voor fietsers en voetgangers op strategische plaatsen
~ Organiseren van parkeer- en overstapinfrastructuur
~ Organiseren van personenvervoer over water, inclusief uitbouw van aanbod aanlegsteigers

Marketing
~ Huisstijl introduceren en consequent toepassen
~ Campagne

Relicten
~ Verzamelen en documenteren van collectiestukken, samenbrengen van archieven
~ Relicten selecteren en conserveren

Dienst gebiedsgericht Beleid
Departement Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit
Koningin Elisabethlei 22 2018 Antwerpen
T +32 (0)3 240 56 64
www.gebiedsgerichtbeleid.be

ELAH Rupel, PRD De Schorre
Schommelei 1/6, 2850 Boom
www.elah.be

Verantwoordelijke uitgever: Wim Lux
Departementshoofd Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit
Koningin Elisabethlei 22 2018 Antwerpen

Redactie en grafische vormgeving: Bailleul Ontwerpbureau